

“Les víctimes han rebut un tracte menyspreable”

València patí el 3 de juliol del 2006 un terrible accident en el seu metropolità que acabà amb 43 morts i 47 ferits sense que ningú assumira fins ara cap tipus de responsabilitat política ni judicial. Una llarga lluita de les víctimes que la periodista Laura Ballester conta en el llibre ‘Lluitant contra l’oblit’. Conversem amb ella i amb la presidenta de l’Associació de Víctimes, Beatriz Garrote.

Ens citem a la estació vella de Torrent de Ferrocarrils de la Generalitat Valenciana (FGV). D’aquella ciutat de l’Horta eren 21 de les 43 persones que perderen la vida aquell dia, cas de la mateixa germana de Garrote, autora d’un emotiu epíleg al volum, editat per Sembra. *Lluitant contra l’oblit. El llarg trajecte de les víctimes del metro de València* conté també un pròleg de Jordi Évole, el periodista català que reactivà (o activà, segons es mire) l’interès social per l’accident gràcies a un memorable capítol de *Salvados*, en La Sexta. El tràfec de gent és continu. Laura Ballester, redactora especialitzada en infraestructures del diari *Levante-EMV*, posa al costat de Garrote per al nostre fotògraf. Una dona d’uns 60 anys s’hi apropa.

—Això és per a Canal 9?

La memòria és curta. I aquest llibre, que va ja per la segona edició, malgrat haver eixit al setembre, tracta tot just de combatre això: l’oblit sobre uns fets que es volgueren tancar ràpidament i silenciar sota el dogma de l’error humà del maquinista, mort en l’accident.

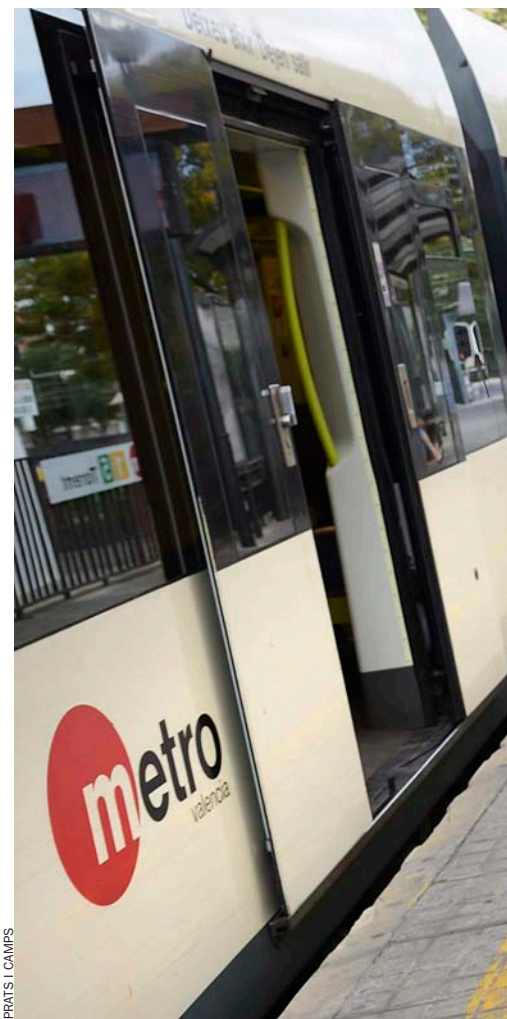
—El títol deixa ben clar que es tractava de combatre l’oblit, un llibre que Beatriz Garrote defineix com a necessari. De fet, són les víctimes les que es posen en contacte amb Laura Ballester per posar en peu el projecte.

—BEATRIZ GARROTE. Quan li ho demanem a Laura encara no s’havia fet el programa de Jordi Évole i era un tema totalment desconegut. Sempre hem pensat que arribaria un moment en què la història es coneixeria. I que era necessari un document així. Un programa televisiu o un documental dura uns 50 minuts en què has de captar la gent amb dos o tres missatges molt clars. Però volíem que es contara tota la història, tots els aspectes tècnics, saber què va ocórrer exactament. I també que es contara la comissió parlamentària, l’estratègia de silenci, que tan bé va funcionar els set anys posteriors a l’accident... Material amb informació suficient per al lector.

—I la persona havia de ser Laura Ballester, la periodista que més ha informat sobre el tema.

—B. GARROTE. Vull parlar jo. Ja no és per tot el que ha escrit Laura, sinó perquè ha investigat el tema i és la persona que el coneix més a fons. D’una altra banda, nosaltres hauríem agraït un llibre sobre l’accident de qualsevol periodista, però Laura és una persona que sempre ha estat molt propera a nosaltres. Estava motivada per la història i per les persones implicades.

—LAURA BALLESTER. També ha influït una qüestió molt terrenal, com ara que no m’han acomiadat del meu treball. I

Laura Ballester, en primer terme, i Beatriz

que, al llarg de tot aquest temps, tampoc no m’han canviat de secció. En uns altres mitjans la gent que escrivia sobre el tema ha canviat de treball o de secció.

—També hi ha jugat a favor la línia editorial del seu diari.

—L. BALLESTER. Sí. Per molta voluntat que li haguera posat al tema, si a mi el diari em diu que el tema no interessa, no hauria continuat. Però després ha arribat a ser una qüestió personal. Quan enxampaves Ferrocarrils en una mentida o t’adonaves que intentaven prendre’t el pèl, em rebel·lava. Això em motivava a tirar-li tantes hores de la meua feina i de la meua vida professional. I després, hi ha el fet de conèixer les víctimes. Un dia els ho vaig dir: és una putada que la vida ens haja fet coincidir d’aquesta manera, però al mateix temps m’alegre molt, perquè és gent molt vàlida, d’una dimensió humana impressionant. Quan el tema del metro es tanque, algun dia, continuarem sent amics.

Garrote, a l'estació vella de Torrent.

—M'ha impressionat del llibre la frase lapidària de l'aleshores conseller José Ramón García Antón: “Si ningú es posa nerviós, ací no passarà res”. Simbolitza molt bé els fets.

—L. BALLESTER. Total.

—No la recordava.

—L. BALLESTER. És inèdita. Me la va contar un treballador quan el llibre encara no estava en marxa. I quan vaig començar a escriure'l tenia clar que això havia d'obrir un capítol. És tan contundent i tan bèstia... El treballador que havia sentit això es va espantar, perquè s'adonà que estava assistint a una conversa molt decisòria.

—I ningú no es va posar nerviós.

—B. GARROTE. No. Els va funcionar molt bé tota l'estratègia de tancar-ho tot, de coordinar els treballadors de FGV i les compareixences en la comissió d'investigació... Estava molt ben preparat.

—De l'estratègia del silenci una de les qüestions més cridaneres potser

és la preparació de la comissió d'investigació a les Corts, emprant una agència de comunicació per unificar el missatge, preparar la gent per respondre el mínim possible...

—L. BALLESTER. El document preparat per HM&Sanchis per a la comissió d'investigació és per a mi el manual del perfecte manipulador. Aporta consells perquè els nervis no els delaten i no contar més del que s'ha de contar, aconsella no divagar, pel mateix, i, sobretot, les 62 possibles preguntes preparades. I no només això, sinó també la recomanació de coordinar-se amb la Conselleria d'Infraestructures de la Generalitat i amb el PP.

—B. GARROTE. Moltes vegades m'he posat en el lloc dels treballadors de FGV que temien pel seu treball i que pensaven: si davant de mi hi ha 20 que no han parlat, per què hauria de fer-ho jo? Bé. Però quan et porten a una sala de reunions i et donen un paper que t'has d'estudiar, el que pots dir o no pots dir,

saps que t'estàs venent. I hi havia 43 morts sobre la taula. És menyspreable. I també ho és per part de la direcció de FGV i del Govern de la Generalitat, que dissenyaren l'estratègia i empraren una comissió d'investigació parlamentària, una eina de garanties democràtiques, per manipular-la d'una manera que en temps de Franco no s'haurien atrevit.

—Un valor del llibre és que permet que el lector ajunte les peces soltes, els fragments que coneixia de la història. I una vegada feta tota la reconstrucció, la sensació és devastadora.

—L. BALLESTER. Admet que el llibre no dona treva. Però és que les víctimes tampoc han tingut treva aquests vuit anys. La història ha estat això i encara més. Hi ha moltes coses íntimes, de cadascuna de les víctimes, que no es conten, perquè entren en el terreny personal. Molta gent m'ha dit que li provoca indignació llegir-lo. Era una de les coses que volia provocar, explicar

com s'han comportat amb aquesta gent tots els poders, el legislatiu, el judicial i l'executiu, quan els havien d'haver dut entre cotons. És que només havien passat dues setmanes i ja estaven cridant-los per donar-los les indemnitzacions!

—B. GARROTE. A més, posant-te un paper davant que diu que si signes la indemnització renunciaries a qualsevol acció penal. Quan la gent tenia el cos com el tenia. Fou molt incòmode. I ens sentírem molt maltractats.

—L. BALLESTER. A l'agost, a més.

—B. GARROTE. Nosaltres hem viscut tot el que conta el llibre. Però llegir-lo de principi a fi em va impressionar.

—**Fins i tot a vosaltres?**

—B. GARROTE. Sí, perquè hi ha coses que no les has oblidat però ja no les tens presents. I llegir-ho tot, una cosa darrere d'una altra, fent un pas enrere, em va fer una mica de por. Però també alegria per veure tot el que havíem aconseguit.

—**Al principi del llibre hi ha una víctima que valora el paper de Juan Cotino com a únic membre del Consell que va donar la cara amb les víctimes. Però després apareix el Cotino interessat que aprofita la relació de complicitat per oferir treball a les víctimes i allunyar-les de l'Associació.**

—L. BALLESTER. A mi hi ha hagut gent que m'ha parlat bé, que diuen que la seua actitud als inicis els resultava reconfortant. I està reflectit al llibre.

—B. GARROTE. De fet hi ha gent que va acceptar aquells llocs de treball i que continua dient que Cotino va ser l'únic que va ajudar. Però són els mateixos que diuen que prefereixen no posar-se darrere d'una pancarta. O que és millor no aparèixer. Tu mateix et vens sense adonar-te que t'estàs venent. En tot cas, sabien a qui anaven a visitar, s'havien informat abans. En el cas del meu cunyat, que és una persona d'esquerres, molt coneguda al poble, no es van atrevir. Al meu cunyat li oferiren millorar el seu lloc de treball directament a través de Víctor Campos [aleshores vice-president del Consell]. Els va dir que acabava d'aprovar una oposició i que no necessitava res.

—L. BALLESTER. Això no figura al llibre.

—**De l'aspecte tècnic crida l'atenció un fet: que trobaren fragments més a prop de l'estació de plaça d'Espanya que de Jesús, on va tenir l'acci-**

dent. Resulta inquietant, perquè la idea força fou sempre que havia estat un excés de velocitat.

—B. GARROTE. No hem trobat un perit que siga capaç de reconstruir l'accident amb la informació que hi ha. Però una de les hipòtesis barallades és que el descarrilament i bolcada de la unitat fora posterior a la ruptura entre el bogi de les rodes i la caixa del vagó. I això podria explicar això que dius. Hem assumit que, lamentablement, serà molt difícil saber la veritat, llevat que algú traga alguna informació amagada fins ara. El que sí que està provat és que el que ens van contar és mentida.

—L. BALLESTER. Ahir es va saber que la fiscalia ha plantejat davant l'Audiència Provincial la possibilitat de fer una reconstrucció virtual sobre l'accident. Perquè no s'ha fet mai. El perit d'Adif i els experts de la Universitat Politècnica calcularen, amb un tren només, a quina velocitat descarrilaria en aquella revolta on es va produir l'accident. Però no s'ha fet mai una reconstrucció amb les mateixes condicions d'aquell dia, amb dues unitats apegades, perquè anaven dos trens. En tot cas, es digué que qualsevol tren descarrilaria per aquella revolta a 65 k/h, quan els maquinistes de FGV diuen que per allà es passava a 70 k/h. No quadra l'anàlisi que en fan els experts des de l'ordinador amb la pràctica. És una de les qüestions que es va plantejar al jutjat, saber a quina velocitat passaven els trens per aquella revolta. I confie que l'Audiència permeta aquella reconstrucció per eliminar dubtes.

—**Suposant que el tema de la velocitat fóra decisiu, hi ha també l'absència dels sistemes de frenat adequats, el manteniment dels trens, el tema dels vidres de les finestres que es trenquen... Són massa elements per tancar-ho tot amb el tema de la velocitat. Heu perdut l'esperança que tot això s'investigue de veritat?**

—L. BALLESTER. Jo no.

—B. GARROTE. Si la investigació aprofundeix en totes les línies que has esmentat... Per exemple, s'ha confirmat que si haguera hagut una balisa l'accident no s'hauria produït. Si s'avança també en el tema dels vidres, si com estaven muntats originalment hagueren resistit. FGV féu una modificació saltant-se els protocols del fabricant i s'ha de saber si l'estructura original hauria suportat el colp. És

Un moment de la conversa, al bar de l'estació,

important perquè, tret de dues persones que moriren dins del vagó, la resta de víctimes mortals fou perquè s'esmicolaren les finestres. Se sabrà quines causes podrien haver influït, i això ja seria molt. Però ja hi ha moltíssima informació impossible de recuperar. Ara, de saber exactament què va passar a atribuir la culpabilitat al conductor, hi ha un marge molt ample.

—L. BALLESTER. I hi ha l'element inquietant que posa en dubte la idea força de la Generalitat, que era el tema de la

“El llibre no dóna treva, però les víctimes no han tingut treva tampoc aquests vuit anys”

que va generar curiositat en no pocs usuaris del metro que passaren per allí.

velocitat. Totes les dades de velocitat les pose entre cometes, perquè des del moment que llegeixes la caixa negra i borres les dades... Què s'intentava amagar?

—B. GARROTE. Durant tots aquests anys ens hem preguntat si no estariem bojos, encecats per la mort d'una manera tan tràgica i inesperada dels nostres familiars. Però gràcies a Laura i als periodistes que anaven donant informació vérem que les nostres sospites estaven recolzades en fets. Ens semblava tan increïble que després d'un incident tan greu no saltara alguna cosa, el defensor del poble, la justícia, l'oposició, que els mitjans no feren més palanca... Però teníem tan clar que hi havia alguna cosa que ens ocultaven, amb el tema de la caixa negra, fent desaparèixer el llibre d'avaries, netejant de seguida el túnel...

—El llibre és molt crític també amb la instrucció judicial.

—L. BALLESTER. Sobretot si la compares amb l'accident de Santiago de Compostel·la, que ens ha servit per constatar com de matusserament es van fer les coses ací a València. De veritat que no sé com una persona que ha de dirigir la investigació policial permet que la principal prova, la caixa negra, siga llegida pels tècnics de l'empresa responsable. I que aquella mateixa nit deixe entrar al túnel a reparar i 36 hores després permete la circulació de nou. Tot, perquè venia el papa Benet XVI a València i havien de venir milers de visitants.

—B. GARROTE. El tema del papa fou decisiu per despatxar tot açò ràpid. En aquella València de bonança i *superguai* de 2006 no podia admetre un fet com l'accident. No volien cap fissura en aquella València resplendent. I el fet que l'accident fóra dilluns i el papa vinguera divendres fou definitiu. Hi havia molts interessos, com hem sabut després pel

tema Gürtel. I també hi havia la ciutat que havia de ser el centre de totes les mirades: l'accident no podia entelar el més mínim la visita. Fou horrible. I sobre el tema judicial, vull afegir que hi ha a la justícia una manca terrible de mitjans. I, d'una altra banda, tenim la mala sort que els jutges d'aquest país, quan han de jutjar les responsabilitats públiques són molt tímids. I creuen més al polític que al ciutadà. La nostra jutgessa va determinar des del principi que no hi havia res a investigar i no tan sols ho va intentar. No trobà res perquè no ho va buscar. Coartaren els drets de les víctimes.

—L. BALLESTER. En 14 mesos d'instrucció sols va comparèixer el perit. Ningú més.

—Aquesta història és una suma de fracassos, però hi ha també un fracàs social. Mai no es deixà de publicar coses, però ha d'aparèixer un programa de televisió i un periodista conegut per reactivar el tema i fer costat a les víctimes a les concentracions.

—B. GARROTE. Sí, hem fracassat. El que ha passat és propi d'una societat adormida. Quan les coses van bé individualment, els problemes col·lectius te la bufen. Quan passà l'accident, a la gent li anava molt bé. I si no, volien arribar a aquell nivell de vida. Que es parlara de corrupció els era igual. Ens havíem acostumat a tants que més dona que havíem perdut la capacitat de qüestionar. Qüestionar era incòmode per al ciutadà. En tot cas, després del programa de *Salvados*, hi hagué gent, fins i tot del meu entorn més proper, que em digué: "No sabia res". Com? Han volgut suposar que la versió que els havien contat era la verdadera i que jo estava ofuscada. En tot cas, el programa serví de revulsiu per a molta gent.

—Un altre símbol: Beatriz Garrote va eixir per primera vegada a Canal 9 el dia del seu tancament.

—B. GARROTE. Fou un dia difícil per a nosaltres, perquè no volíem ser un símbol de la denúncia dels treballadors. Havíem estat molt maltractats per la direcció de Canal 9, però també pels treballadors. Em vaig sentir utilitzada. Vaig tenir problemes de consciència, però m'alegre perquè la veu de l'associació es va deixar sentir. I és un document molt potent. Però fou contradictori.

Xavier Aliaga